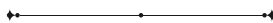

OLYMPIJSKÉ HRY V DĚJINÁCH

Zakladatel novodobého olympijského hnutí, baron de Coubertin na řádcích, které jste právě přečetli, popisuje své dojmy z první olympiády nové doby. Produkt své nesmírné snahy popisuje s pokorou a kritičností sobě vlastní, ale přitom s patřičnou dávkou patosu a víry v budoucnost olympijského sportu. Pojďme se i my začít do příběhu olympijských her. Ale vyprávějme ho v kontextu doby. Možná nejste zarytými sportovními fanoušky. Možná nechápete, proč se celý svět na několik týdnů ponoří do sportovního opojení a nemluví o ničem jiném. Také pro vás je následující kniha. Ukážu vám, jak se sportovní dějiny, a zvláště ty olympijské, prolínají s velkou historií.

Přečtete si o tom, jak sport dějiny utvářel a jak ony utvářely jeho. A pochopíte jeho význam. V dějinách, a hlavně v naší historické paměti. Protože velké sportovní události neodmyslitelně patří k paměti generace, která je zažila. A sport není apolitický a už vůbec není nevinný. Sportovci se nemůžou z kola dějin vymanit o nic snadněji než kdokoliv jiný.

Rok 2022 se zapíše do dějin jako rok, ve kterém proběhly 24. zimní olympijské hry. Kde to všechno začalo? Roku 776 př. n. l. v řecké Olympii, kdy se konaly jedny z prvních starověkých her? Nebo roku 1924 ve francouzském Chamonix, kdy se poprvé sešli sportovci na tzv. týdnu zimních sportů až později přejmenovaném na olympijské hry? Nebo roku 1925 v Praze, kdy se na kongresu o konání zimních olympiád rozhodlo? Nebo snad už roku 1908 v Londýně, kdy byl na program her poprvé zařazen zimní sport – krasobruslení? Pro skalní hokejové fanoušky to možná začalo roku 1920 v Antverpách, kdy se k letním kláním přidal právě hokej. My začneme v antice. Bez ohledu na to, co se nám snaží namluvit škrtači v dějepisných osnovách, právě tady náš dnešek své kořeny má.

Antické olympijské hry

Antické všeřecké hry byly oslavou těla – těla harmonického, zdravého, silného a výkonného. Těla, v němž bují zdravý, vznešený duch.

Těla mužského, nikoliv ženského. Ducha řeckého, nikoliv barbarského. Závodníka svobodného, nikoliv otroka. Myšlenka olympijských her byla vyjádřením všeřecké myšlenky, nikoliv celosvětové myšlenky. A to ani ve smyslu celého tehdy Řekům známého světa. Svým způsobem se stala oslavou řectví, nadřazenosti Řeků nad barbarskými národy. Na ženy, otroky ani cizince se s věnci pro vítěze nemyslelo. Ani s cenami za účast, která jim byla všem zakázána. Zakladatelé olympijského hnutí se nechali oslnit ideou, že v době konání antických her zavládl posvátný mír. Nesmělo se válčit. Ale za touto vznešenou myšlenkou stála praktická potřeba. Sportovci by se jinak na hry vůbec nemohli dostat, kdyby neustále válčící svět alespoň na chvíli meče a kopí nesložil.

Olympie a ty další

Hry nejen olympijské, ale také pythijské, nemejské a isthmické (tedy další všeřecká sportovní a kulturní klání) v sobě skrývaly především náboženský a symbolický obsah. Konaly se na počest bohům. Bohové a hrdové dle mýtů sportovní zápolení založili a sami se ho účastnili. Sportovní klání tohoto typu tedy vznikla tak, že se k náboženským obřadům přidaly sportovní disciplíny jako oslava božstev. Ale vývoj fandil sportu. Zatímco kultovní část dění se neměnila, sportovní a kulturní zápolení se rozšiřovalo o nové a nové soutěže.

První olympijské hry se kladou do roku 776 př. n. l. Tento letopočet se tak vryl do paměti, že se podle něj v antice a v některých italských

státech také ve středověku datovalo. Archeologické nálezy ale ukazují, že tomu mohlo být mnohem dřív.

Tak či onak, po dlouhá staletí se právě do Olympie sjížděli v pravidelných intervalech sportovci z celého řeckého světa. Akci předcházely pečlivé přípravy. Poslové se rozjeli do všech městských států a zvali obyvatele na hry jako soutěžící i jako diváky. Právě tito poslové vyhlašovali proslavený boží mír – ekecheiriá. Ten byl různě dlouhý. Záleželo na tom, jak dlouho trvala cesta účastníkům her tam a zase zpět. Mír nebyl záležitostí mystickou, i když se bohové dle bájí tresty za jeho porušení zaručili. Šlo hlavně o to, aby v koloběhu neustálých lokálních sporů a válek mezi jednotlivými městskými státy, vůbec bylo možné na hry dojet a bezpečně se vrátit domů. Cesta po moři i po souši skýtala nástrah a záludností už tak dost.

Na olympijských hrách dekorovali vítěze věncem z divokého olivovníku. Mnohem slavnější vavřínový věnec byl vyhrazen vítězům na hrách pýthijských. My říkáme vavříny pro vítěze. Proč? Protože v Římě se jimi korunovali básníci, umělci, ale také vojevůdci při triumfálních průvodech. Symbol olivovníku je nám známější spíš jako ratolest, kterou nesla v zobáčku holubice míru. To už je ale zase jiný příběh a jiná kniha.

Kdo se směl účastnit

Závodit směli pouze muži – ze soutěží se vylučovali otroci a barbaři. Za barbara se považoval každý, kdo nebyl Řekem. Všeřecké hry představovaly oslavu řectví a nadřazenosti Řeků nad barbary. Otok byl otrok, zde není co řešit. Smiřme se s tím, že antický svět byl světem otroků a otrokářů. A také světem patriarchálním. Na olympijských hrách nesměly závodit ženy. Neprovdané dívky se ale směly přijít na hry podívat a fandit. Dokonce se ve stejném termínu konaly samostatné sportovní závody dívek pod patronací bohyně Héry. Provdané ženy v nich závodit nesměly. Ty se navíc nesměly pod trestem smrti ani přijít podívat na stadion. Důvod neznáme. Zde se pravděpodobně odráží některé z prastarých tabu – tedy zákazů, které mají hluboký kultovní význam a nikdo je nezpochybňuje.

Z účasti se vylučovali také vrazi, kteří si neodpykali svůj trest a ti, kteří loupili v chrámu. Oba zákazy platili jak pro jednotlivce, tak pro celé obce, pokud vedly v očích rozhodčích nespravedlivou válku. Zajímavostí pak je, že původně se her účastnili také sami rozhodčí.

Zvláštní režim sportovců před olympiádou

Závodníci museli přijet do Olympie v přesně stanoveném termínu. Ani bouře na moři se jako omluva pozdního příjezdu neuznávala. Měsíc před začátkem her se v Olympii měli soutěžící věnovat intenzivní přípravě, dodržovat předepsaný režim a dietu. Co se sportovního úboru týká, tak do roku 720 se sportovci odívali do bederní zástěry. Dle pověsti ale právě v tomto roce při závodě jednomu z běžců kus látky spadl a on nahý doběhl a vyhrál. Od 6. století se stalo pravidlem, že Řekové závodili tak, jak přišli na svět.

Význam olympijských her v antice

Olympijské hry ve starověku nevnímejme jako nevinnou nepolitickou zábavu. Stejně jako není nevinný sport ani dnes. Také všeřecké sportovní slavnosti v sobě skrývaly důležitý historický a politický význam. Nejen, že se zde podepisovaly smlouvy a řešily spory státního významu.

Historici mají za to, že právě zde se vytvořila myšlenka řeckého národního vědomí. Pamatujete si, co jste se učili ve školním dějepise? O městských státech, o Athénách, Spartě, Thébách, Delfách. A o tom, jak spolu soupeřily. O tom, jak v každém vládl trochu jiný politický systém. Ale přesto došlo k něčemu, co ve školních sešitech barevně podtrháváme pod názvem *řecko-perské války*. Jak se stalo, že Řekové věděli, že jsou Řekové? Když byli Sparťané, Athéňané a Thébané? Také ty války s Peršany k tomu přispěly. Tak jako u mnoha jiných kultur se uvědomění, kdo jsme *my*, vytvořilo až setkání s nějakým dostatečně výrazným (a nebezpečným) *oni*. Ale všeřecké hry, mezi kterými ty olympijské se nesly v nejslavnějším duchu, k tomuto velmi přispěly.

Na starověkých olympijských hrách se závodilo ve třech tzv. agónech. Múzický agón - hudba a recitace; gymnický agón - jednoduché závody jako běh, skok, disk, oštěp atd., jejichž obsah se postupem času měnil; hippický agón - soutěže vozů a koní

Přispěly k vědomí o společné kultuře duchovní i tělesné. K hrdosti na její vysokou úroveň, která se s každým úžasným výkonem stupňovala. Vědomí nadřazenosti nad barbarskými národy, ale také nad otroky, kteří často právě z řad těch podrobených národů pocházeli. Právě nahé tělo se stalo symbolem této nadřazenosti - tělo krásné, vypracované, silné, osmahlé a ideální. Takové, jaké vídáme v antických sochách. Všimněte si, že v řeckém umění jsou nazí muži - svobodní, řeční muži. Ženské tělo je vždy pečlivě zahalené, ale stejně tak jsou oblečeni také otroci. Nahota je výsadou. A ta se právě na olympiádě stavěla na odiv. Ve starověkém světě, v Pekingu na bílých pláních už uvidíte závodníky a závodnice v plné výstroji..

Další vývoj olympijské myšlenky

V helénistickém období řecké civilizace se sportovci postupně profesionalizují. Harmonický ideál osobnosti je postupně opuštěn a nahrazen atletem cvičeným k jedinému účelu. Což se odráží i v jeho tělesné stavbě. Sportovci, kteří žili pouze sportem, duchem příliš nevládli. Cestovali se svými taktéž profesionálními trenéry od soutěže k soutěži. Takoví se stávali novými vítězi všeřeckých her. A sláva těchto her pomalu upadala. Jakoupak nadřazenost by Řekové,

ovládání nejprve Makedonci, později Římany, měli vyjadřovat. Sláva Olympie pomalu mizí. Obnovují ji až někteří římscí císařové, ale se zcela jinými významem. Tady už jde pouze o sport. A osobní prestiž zakladatelů. Konají se zde ale závody kultivovanější, než jakým se oddávají lidové vrstvy v Římě. Jsou životu méně nebezpečné a mnohem bližší sportu tak, jak si ho představujeme dnes.

A co se dělo se sportem dál? Římané sportovním kláním po řeckém vzoru příliš nefandili. Pro Římany se vše řecké postupem času stávalo symbolem zjemnělosti. Ono souhrnné označení „antické dědictví“ občas zakrývá fakt, jak moc se od sebe tyto dvě kultury lišily. V Římě se oblíbě těšily závody vozatajů a různé veřejné hry pro širší vrstvy obyvatel. Například tzv. řecké zápasy - běh, zápas a box. Ten se ale provozoval s obrovsky nebezpečnými rukavicemi. Oblíbě závodů vozatajů a gladiátorských her se v císařském Římě nemohlo nic rovnat.

Řecké atletické závody v Olympii a jinde se původně rozvíjely ve vzájemné shodě s křesťanským učením. Pohanský podtext, a především kult těla se ale se směrem, jakým se vydala církev v 4. století neshodoval. Už vůbec se olympijské pojetí fyzické aktivity neshodovalo s myšlením barbarských kmenů, se kterými původně římské křesťanství spojilo svou budoucnost. Ale sport v řeckém pojetí přežil ve východní části říše. Jelikož v Byzanci byl císař zároveň hlavou církve, závody na jeho počest se s náboženskou myšlenkou výrazně nekřížily. Alespoň závody vozů po řeckém vzoru se udržely v Byzanci po celý středověk. Dokud nepadla Byzanc. Teď musíme poskočit o více než 400 let vpřed.